

Hluk – první světová válka

Aleš Vyskočil

Dne 28. června 1914 byl v Sarajevu zastřelen následník trůnu František Ferdinand. Jakkoliv tato událost vypadala vzdálená českým zemím, natožpak městečku Hluk, znamenala nakonec zásadní mezník i pro něj. Zpočátku si to nikdo neuvědomoval, ani nemohl, ale důsledky bosenského atentátu měli zakrátko pocítit všichni. Vládnoucí habsburská rodina ztratí svou monarchii a její občané se stanou účastníky největšího válečného konfliktu v dosavadních dějinách. Po následníkově smrti se události daly rychle do pohybu a mezinárodní situace se začala přiostrávat. Již 28. července 1914 Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku a následně se do válečného konfliktu zapojily další státy. Tři dny po vstupu monarchie do války byla vyhlášena mobilizace. Realita války vstoupila do hluckých domácností 4. srpna 1914. Tehdy se na všech místních obchodech, hostincích a obecním úřadě objevily mobilizační vyhlášky nadepsané velkými slovy „Mým národům“. Během jediného dne se měli ke svým útvarům hlásit všichni muži s vojenskou povinností do 32 let věku. Vojáci odjížděli na vozech taženými koňmi, které dala k dispozici obec a které stály u dolní hospody. Nad průběhem mobilizace v obci bdělo místní četnictvo: „Bylo v Hluku mnoho pláče a nářku, vždyť odcházelo najednou 187 mužů vesměs ženatých a otců rodin. Ženy plakaly, nechtěly se od nich odloučit. Násilím je od sebe četníci odtrhávali a na vozy hnali. Po jejich odjezdu bylo v Hluku jak v domě zemřelého.“¹ Sklíčené Hlučany příliš nepovzbudilo ani šířené přesvědčení, že vojáci budou do zimy opět doma, že vojenský střet obra s trpaslíkem nepotrvá dlouho. Již před všeobecnou mobilizací se narychlo vraceli ke svým jednotkám vojáci toho času na dovolené a záložníci určení ke službě u dělostřelectva a technických oddílů. Rozsah konfliktu mohli hlučtí vytušit ze skutečnosti, že již měsíc po všeobecné mobilizaci se konaly další odvody, které by jinak připadly až na rok následující. Nově odvedení se měli dostavit ke svým regimentům do čtyř týdnů. Tímto se však válečný exodus hluckých mužů nezastavil, následovaly doplňující odvody

1) DUFKA, Josef: *Jak Hlukem kráčely dějiny. Rodinná kronika z let 1914–1959*. Hluk 2005, s. 6–7.

Obr. 1. Příchod válečného konfliktu obyvatelstvu oznamovala vyhláška nadepsaná velkými slovy „Mým národům“.

a povinnost jít bojovat za císaře se týkala stále širšího okruhu osob. Do roku 1918 narukovalo 1240 hluckých mužů ve věku 17 až 45 let.² Z nich se domů nevrátilo 65 osob. Padlým byl v roce 1922 na náměstí u schodiště před kostelem vztyčen památník, v jehož základech jsou uloženy zápisy z doby války.

2) RYBNÍKÁŘ, František: *Památník I. světové války (1914–1918)*. Hlucké noviny 3/2003, s. 9.

Obr. 2. Pomník padlým hluckým občanům ve „Velké válce“. Pomník byl zbudován příbuznými a dobrodinci. Nejvíce se o něj zasloužili Jiří Šimčík, rolník z Hluku č. p. 7, a Matěj Mitáček, rolník z Hluku č. p. 339. Pomník zhotovila kamenická a sochařská firma Josefa Topenčíka z Uherského Hradiště. Foto Petr Titz.

Přehled padlých hluckých občanů:³

jméno	stav	věk	číslo domu	fronta	datum úmrtí
Šimčík Antonín	ženatý	34	550	ruská	15. 8. 1914
Ševčík Jan	ženatý	36	579	ruská	18. 11. 1914
Procházka Vincenc	ženatý	35	596	ruská	18. 11. 1914
Hanáček František	ženatý	30	36	ruská	1915 (v zajetí na Sibiři)
Kočí Josef	ženatý	34	642	ruská	17. 1. 1915

3) Farní úřad Hluk, *Pamětní kniha hlucké farnosti* (= *FÚ Hluk, Pamětní kniha*). Sv. I, s. 87–88.

Šimčík František	svobodný	22	573	ruská	18. 3. 1915
Polášek Jiří	ženatý	29	662	ruská	22. 3. 1915
Šimčík František	ženatý	32	319	ruská	4. 4. 1915
Podlas František	ženatý	25	344	ruská	7. 4. 1915
Bobek Metoděj	ženatý	23	128	ruská	5. 5. 1915
Nemrava František	ženatý		300		13. 5. 1915 (vojenská nemocnice v Mariboru)
Jelének Jan	ženatý	30	551	ruská	20. 5. 1915
Štefaník František	ženatý	27	97	ruská	25. 5. 1915
Hanák Vavřinec	ženatý	38	490	ruská	27. 5. 1915
Mitáček Antonín	svobodný	20	339	ruská	13. 6. 1915
Šimčík Antonín	svobodný	25	7	ruská	14. 6. 1915
Dohnal Martin	ženatý	38	84		15. 6. 1915 (vojenská nemocnice v Kroměříži)
Stránský František	ženatý	34	555	ruská	21. 7. 1915
Mitáček František	ženatý	36	524	ruská	23. 7. 1915
Říha Jan	svobodný	20	332	italská	23. 7. 1915
Blaha František	ženatý	33	105	ruská	3. 8. 1915
Blaha Jan	ženatý	35	105		11. 8. 1915 (vojenská nemocnice ve Vídni)
Nosek Cyril	svobodný	19	647		13. 8. 1915 (vojenská nemocnice v Krakově)
Mitáček František	svobodný	19	335		2. 9. 1915 (vojenská nemocnice ve Vladimíru Volyňském)
Vaněk Jan	svobodný	22	268	italská	14. 9. 1915
Říha Jan	svobodný	24	627	italská	20. 10. 1915
Ratajský Jan	ženatý	35	646	italská	1. 11. 1915
Pištek Jan	ženatý	35	63	ruská	3. 11. 1915 (učitel v hodnosti kadeta)
Cibulka Kašpar	ženatý	43	617	italská	8. 11. 1915
Blaha František	ženatý	42	613	ruská	3. 1. 1916

Hrdina František	ženatý	44	312	italská	27. 2. 1916 (vojenská nemocnice v Lublani)
Vávra Josef	ženatý	29	491		16. 5. 1916 (vojenská nemocnice v Brně)
Míšek Jan	ženatý	35	108	italská	20. 6. 1916
Šimčík Jan	ženatý	44	170	italská	30. 6. 1916
Kunovjánek František	svobodný	19	514	italská	10. 10. 1916
Šimčík Jan	svobodný	26	536		20. 11. 1916 (v zajetí v Turkestánu)
Rybníkář Jan	svobodný	26	129	italská	12. 12. 1916
Kupec Jan	ženatý	42		ruská	20. 12. 1916 (polní nemocnice)
Jelének Antonín	svobodný	20		italská	14. 3. 1917
Pravdík František	ženatý	45	206	ruská	7. 5. 1917 (polní nemocnice)
Hala Jakub	ženatý	36	614	italská	8. 10. 1917
Dufka Tomáš	svobodný	19	498	italská	20. 10. 1917
Tesařík Jan	ženatý	41	4	italská	15. 10. 1917
Hanáček Antonín	ženatý	46	192	italská	29. 10. 1917
Nemrava Jan	svobodný	28	439	italská	29. 10. 1917
Hala Matěj	ženatý	29	107		12. 3. 1918 (vojenská nemocnice ve Vídni)
Soviš Tomáš	ženatý	34	500		2. 4. 1918 (vojenská nemocnice ve Vídni)
Dufka Matouš	ženatý	38	263		1. 6. 1918 (vojenská nemocnice ve Vídeňském Novém Městě)
Ťok František	ženatý	38	658	italská	3. 6. 1918
Hanáček Josef	ženatý	33	354		13. 6. 1918 (zastřelen četníky v Hluku)

Podlas Antonín	svobodný	22	392	italská	16. 6. 1918
Bartoň Tomáš	ženatý	33	563		17. 6. 1918 (zastřelen četníky v Hluku)
Mach Jan	svobodný	25	127	italská	22. 6. 1918
Šimčík Matěj	svobodný	21	550	italská	24. 6. 1918
Donal František	ženatý	36	503	italská	26. 6. 1918
Bobek Antonín	svobodný	18	113	italská	2. 7. 1918
Nemrava Tomáš	ženatý	40	666	italská	14. 7. 1918
Šimčík Matěj	ženatý	41	8		27. 7. 1918 (zabit bleskem v Hluku)
Rybníkář Jan	svobodný	19	13	italská	26. 8. 1918
Říha František	ženatý	32	356		10. 10. 1918 (vojenská nemocnice v rakouském Feldkirchu)
Huspenina Jan	ženatý	43			27. 10. 1918 (v Hluku)
Konečný Štěpán	ženatý	48	166		3. 11. 1918 (nemocnice v rakouském Mostu nad Litavou/Bruck an der Leitha)
Mitáček Vavřín	ženatý	50			16. 11. 1918 (v Hluku)
Hájek Jan	svobodný	21			17. 11. 1918 (v Hluku)
Kupec Antonín	svobodný	21			30. 11. 1918 (v rámci bojů na Slovensku)

Hroby obětí Velké války, jak byl první světový konflikt až do vypuknutí toho druhého nazýván, najdeme na různých místech kolem bojišť východní ruské či jižní italské fronty, na pohřebištích u zajateckých táborů, na hřbitovech měst, kde byly umístěny vojenské nemocnice, ale také přímo v Hluku samém. Rodná obec se stala místem posledního odpočinku pro některé z těch, kteří se již odmítali přímo účastnit každodenního válečného šílení a raději se smířili s rozporuplným společenským odsudkem v podobě puncu dezertéra. Útrapy války, nechuť bojovat za ideje, které se každým dnem jevily mlhavější-

Obr. 3. Momentka ze zázemí východní fronty. Vpravo nahoře František Konečný č. p. 815.

mi, postupující rozklad c. a k. armády a vidina blížícího se konce války měly demoralizující účinek na vojáky. Ti začali houfně zbíhat od svých oddílů. Skrývali se individuálně nebo vytvářeli ozbrojené poloorganizované skupiny, pro něž se vžil název zelené kádry. Riskovali popravu za dezerci, ale touha vyhnout se hrůzám bojů byla silnější. Mnozí hazardovali se svým zdravím, když si sami způsobovali zranění, aby se vyhnuli bojům, případně návratu na frontu. V roce 1917 již statistiky uváděly čísla blížící se půl miliónu dezertérů v rámci rakousko-uherské armády. Jejich počty na téměř dvojnásobek navýšili navrátilci z Ruska poté, co byl na jaře 1918 na východní frontě uzavřen separátní mír. Vojáci odhodlaní nevrátit se dobrovolně znovu do armády často mířili zpět do míst, která znali, kde doufali, že najdou pomoc u místního obyvatelstva a dočkají se konce války. Podobně smýšleli i mnozí z těch, kteří doma pobývali na dočasné dovolené. Takto se například ukrýval Martin Říha, který zběhl z jižní fronty na Piavě. Azyl na své půdě za komínem mu poskytl soused, hlucký lékař MUDr. Bohumil Fiala.⁴ O jiných důmyslných úkrytech hovoří Josef Dufka: „*Například Matěj Svadbík spával doma ve světnici. V noci najednou kdosi tlučel na okna i na dveře. Byli to vojáci s četníky a dům byl obstoupen, takže utéct se nedalo. Matěj tedy potichu vyběhl do síně, vylezl nad ohniště a do komína a tam se postavil na desky, kterými byl komín zavřen, aby tudy v zimě nešla zima a sníh do síně. Konečně četníci vnikli do domu*

⁴) Podle vzpomínek Marie Kolískové, KOLÍSKOVÁ, Marie: *Vzpomínka na první světovou válku*. Hlucké noviny 5/2008, s. 11.

Obr. 4a, b. Jan Dohnal (č.p. 106) se sestrou Barbarou a otcem Matějem (oba muži v pěchotních c. a k. uniformách) a též Jan Dohnal v uniformě horského myslivce.

jak kati, protože byli přesvědčeni, že je Matěj doma. Prohledali všechno, ale nakonec odešli s tím, že Matěj už večer jel na vojnu. Jan Dufka zase měl na mlatevni ve stodole dřevěnou ohradu. Z té uvolnil dvě desky a za těmi vytahal slámu, až tam vznikl dostatečně velký prostor. Tam si dal deku, peřinu a duchnu a v noci tam spával. Desky za sebou vždycky provizorně přibil. Nikomu ani nenapadlo ho tam hledat.⁵ Jiní hledali úkryty po lesích, kde se skrývali před četníky a vojenskou policií. Skupiny zběhnuvších hluckých vojáků se pohybovaly zejména po lesích na Kobylí hlavě a v Hlubočku a „pro jídlo si chodili domů nebo k bohatým sedlákům a statkářům, i u mlynářů kradli. Říkalo se však, že ti jim to dobrovolně dávali, neboť se vždycky ztratilo to, co bylo zabaveno a připraveno na dodávku.“⁶ Četnictvo bylo povinováno dezertéry hledat a na pomoc jim byli poskytováni vojáci. V létě 1918 dokonce přišel z okresního hejtmanství příkaz, aby bylo v obci zřízeno pevné vězení, do kterého by byli chycení dezertéři umisťováni, neboť z provizorních místností obecního úřadu se jim vždy podařilo uniknout. Obecní výbor na svém srpnovém zasedání schválil úpravu místností obecní kanceláře na dočasné vězení, ale blížící se konec války tomuto opatření nedopřál realizace.⁷ Střetů mezi skupinami dezertérů a bezpečnostními složkami stále přibývalo a bylo jen otázkou času, kdy si vyžádají první oběti. Při jednom z pátrání tak byl 13. června 1918 postřelen Josef Hanáček, který na následky zranění zemřel. Podobný osud potkal o čtyři dny později také Tomáše Bartoně. Na jednu z udá-

5) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 13.

6) TAMTĚŽ.

7) *Státní okresní archiv Uherské Hradiště*, fond Archiv města Hluk (= *SOKA Uherské Hradiště, AMH*), inv. č. 1b, Protokolární kniha obecní rady a obecního zastupitelstva 1911–1922 (usnesení z 11. srpna 1918).

Obr. 5. Bratři František a Šimon Mitáčkoví s matkou Apolenou (č. p. 504).

lostí vzpomínal Stanislav Mitáček: „Na úsvitu jednoho prázdninového dne byl jsem probuzen dusotem a hlomozem na silnici před naším domem. Sotva jsem přiběhl před dům ze zvědavosti, abych se podíval, co se přihodilo, zaznělo několik výstřelů a v zápětí nato bylo slyšeti bolestivý výkřik. To maďarští vojáci spolu s četníky pronásledovali jednoho člena zelených kádrů a někomu z nich, pravděpodobně četníkovi, se podařilo zasáhnout ho střelou do prsou. Raněný byl za podpory několika mužů dopraven do obecního domu, kam byl přivolán hlucký lékař dr. Fiala, který se okamžitě dostavil. Poněvadž už tenkrát jako mladý student byl jsem rozhodnut věnovati se studiu lékařství, snažil jsem se alespoň trochu pomoci při obvazování rány. Jakmile byl raněný ošetřen, četník mě z místnosti vykázal. Přece však jsem slyšel, jak dr. Fiala proje-

Obr. 6. Skupina legionářů z Hluku a okolí při oslavách 5. června 1938.

voval své mínění nad, takovým bestiálním zabíjením'.⁸ Neštěstí jitrila atmosféru o to více, jelikož ve vzájemném konfliktu proti sobě často stáli Češi, jedni ve službách armády, druhí pak coby bezpečnostní složka státu. Vášně čas neotupil a dohru tyto citlivé události měly po válce, kdy vojenští uprchlíci dávali průchod své zlobě vůči místnímu četnictvu. Takto na svou služební povinnost doplatil strážmistr Jančík, kterému shromážděný dav vytloukl okna jeho bytu, a o dva dny později, v noci na 31. října 1918, kdosi hodil do bytu granát. Ten však poničil pouze vnitřní vybavení. Na základě toho se Jančík a krátce po něm i jeho žena, kteří nebyli v době incidentu doma, rozhodli Hluk opustit. Strážmistr Jančík byl převelen do Polešovic a svůj úřad předal strážmistru Rudolfu Blahákovi. Následujícího dne byl v Ouředníčkově hostinci napaden strážmistr Metoděj Král. Kvůli těmto událostem hlucké četnictvo 5. listopadu 1918 opustilo místní úřadovnu a vrátilo se až po 14 dnech po ujištění obecních představených, že vůči nim nebude podnikáno žádných dalších útoků. Hněv vůči střelci, který smrtelně zranil oba dezertéry, dav projevit nemohl. V Hluku již tehdy nepobýval.⁹

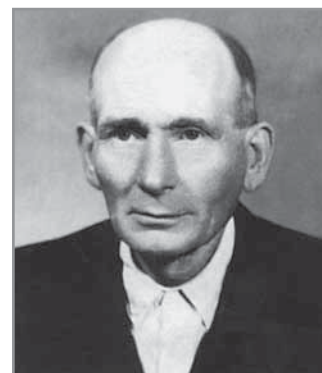
Za poslední hluckou oběť války lze označit Antonína Kupce, který padl koncem listopadu v roce 1918 na Slovensku u Senice. Kupec sloužil ve vojsku, které bylo vysláno na Slovensko řešit československo-maďarský konflikt o tuto oblast.

K válečným obětem je nutno připočíst ještě jedno jméno. Zatímco většina občanů českých zemí bojovala a umírala na straně Jeho Veličenstva, jiní vstoupili do některé z dohodových armád. Část vojáků se tak ocitla na druhé, nepřátelské straně. Jednalo o krajany žijící v zahraničí, přeběhlíky na druhou stranu fronty nebo válečné zajatce. Z menších oddílů se postupem času staly regulérní vojenské jednotky, pro které se později vžil název československé legie. Jejich příslušníci tvoří tzv. první zahraniční odboj. Netřeba zdůrazňovat, že vstupem do zahraničních armád získali jedinou jistotu: že budou v případě znovuzajetí bez milosti popraveni. Vidina boje za svobodu a samostatný stát byla dlouho více než mlhavou. Legionáři, jejichž celkový počet se odhaduje na více jak 90 000, bojovali na všech tehdejších frontách (ruské, francouzské, italské i srbské). Neradostným údělem bylo střetávat se se svými krajany, kteří stáli na straně c. k. armády. Tento paradox si jistě uvědomoval i Josef Červenka, svobodník 9. roty 1. střeleckého pluku Jana Husa, když se 2. července 1917 účastnil bitvy u Zborova. Toto střetnutí bylo prvním hromadným bojovým vystoupením československých vojenských dobrovolníků proti vojskům

8) *Moravskoslovenské pomezí* 3, č. 6, 1938, s. 6–7.

9) HŮRŇÍNEK, František: *Slovácké městečko Hluk*. Hluk 1937, s. 107, 258; JANČÁŘ, Josef: *Hluk – nejmladší město Slovácka*. Hluk 1970, s. 102; DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 11. Ve jménu onoho střelce se zdroje rozcházejí. František Hořínek hovoří o četníku Drbalovi, Josef Jančář o četníku Olivovi a Josef Dufka o četníku Jančíkovi.

ústředních mocností na východní frontě. Vítězná bitva ruské armády, v jejíž řadách legionáři působili, neměla dalekosáhlý vojenský význam, stala se však propagačním symbolem národně osvobozovacího boje Čechů a Slováků za první světové války. Vítězství brigády u Zborova jí získalo jak ruské, tak mezinárodní uznání a umožnilo další nábor zajatců. Josef Červenka, který týden po bitvě zemřel ve vojenském lazaretu v Jezerné, kde je také pochován, a který tak nenaplnil přání rodičů stát se otcovým nástupcem v dílně a hospodářství, se stal jedinou obětí z řad hluckých legionářů během celé války.¹⁰ Do roku 1918 se mezi legionáře zapsalo celkem 42 hluckých mužů. Z nich 30 patřilo k ruským, 9 k italským a 3 k francouzským legiím.¹¹ Dva z těchto mužů zastávali v rámci svých oddílů vyšší postavení. K důstojnickému sboru náležel podporučík Jaroslav Fiala a díky svému lékařskému vzdělání také kapitán Jan Kessler. Ten na svou legionářskou minulost následně navázal službou v československé armádě.¹²

Obr. 7. Pozdější podobenka ruského legionáře Josefa Dufky.

Přehled legionářů z Hluku (v obci narozených či do ní příslušných):¹³

jméno	rok narození	legie	poslední útvar, dosažená hodnost
Bláha Matěj	1897	italská	35. pluk, desátník
Bobek Vavřinec	1897	francouzská	23. pluk, vojín
Červenka Josef	1892	ruská	1. pluk, svobodník
Dufka Jiří	1895? 1897	ruská	3. pluk, svobodník
Dufka Josef	1895	ruská	9. pluk, vojín (není legionářem podle zákona)
Fiala Jaroslav	1898	italská	34. pluk, podporučík
Galatík Štěpán	1898	ruská	7. pluk, vojín (není legionářem ze zákona)
Hladník Matěj	1895	ruská	5. pluk, svobodník
Hráček František	1900	francouzská	24. pluk, vojín
Hubík Jan	1885	ruská	2. lehký dělostřelecký pluk, četař
Chudoba František	1894	ruská	2. pluk lehkého polního dělostřelectva, vojín
Janoušek František	1882	ruská	2. technická rota, vojín
Kessler Jan	1892	ruská	5. nemocnice Vladivostok, kapitán
Kočí František	1876? 1877 1879?	ruská	10. pluk, vojín

10) Online databáze legionářů Vojenského ústředního archivu <http://www.vuapraha.cz/Pages/DatabazeLegionaru/DetailLegionare.aspx?soldierId=13524>; cit. dne 2. května 2011. Vzpomínku na Josefa Červenku uveřejnil Martin Šimčík, *Moravskoslovenské pomezí 3*, č. 6, 1938, s. 1.

11) Josef Dufka (v databázi legionářů veden jako Josef Dufek), který od 10. května 1918 sloužil v Rudé armádě, a Štěpán Galatík podle databáze legionářů nejsou legionáři ze zákona. V databázi legionářů je uveden také Jakub Dufka (*1889), který však z ruských legií zběhl a není tudíž oficiálně legionářem.

12) Jan Kessler se jako člen Obrany národa v Praze zapojil do protinacistického odboje a v roce 1943 byl v Berlíně popraven.

13) Přehled vytvořen srovnáním údajů z těchto zdrojů: Online databáze legionářů Vojenského ústředního archivu (<http://www.vuapraha.cz/Pages/DatabazeLegionaru/DatabazeLegionaru.aspx>); cit. dne 2. května 2011; HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 261–262; ČOUPEK, Jiří – PAULE, Otokar: *Českoslovenští legionáři. Rodáci a občané okresu Uherské Hradiště 1914–1920*. Uherské Hradiště 2000, s. 27–28, 44; Hlucké noviny 3/2007, s. 15. V rámci okresu Uherské Hradiště vstoupilo do legií 1478 mužů, z nichž 80 padlo nebo zůstalo nezvěstných.

Lacman Miloslav	1885	ruská	8. pluk, četař
Ličman František	1895	italská	32. pluk, četař
Machálek Jan	1886	francouzská	24. pluk, vojín
Malůš Jan	1892	ruská	1. těžká dělostřelecká divize, svobodník
Malůš Matěj	1896	italská	39. pluk, vojín
Minařík Jan	1891	italská	35. pluk, vojín
Míšek Jan	1882	italská	33. pluk, vojín
Mitáček Jakub	1890	italská	106. zdravotní oddíl, vojín
Mitáček Jan	1886	ruská	Centromise, četař
Mořický František	1894	ruská	9. pluk, vojín
Nemrava František	1897	italská	32. pluk, četař
Polášek Jan	1892	ruská	4. pluk, desátník
Pospíšek Jan	1893	ruská	7. pluk, vojín
Prachař Jan	1892	ruská	6. pluk, vojín
Říha Jakub	1884	ruská	2. technická rota, vojín
Říha Vavřinec	1897	ruská	posádka Vladivostok, vojín
Salát Štěpán	1893	ruská	8. pluk, svobodník
Soška Antonín	1884 1889?	italská	32. pluk, vojín
Soviš František	1877	ruská	1. dělostřelecký pluk, vojín
Svadbík Jan	1897	ruská	3. pluk, vojín
Šimčík František	1894	ruská	7. pluk, vojín
Šimčík Jan	1891	ruská	5. pluk, četař
Špaňhel Jakub	1888	ruská	2. pracovní prapor, četař
Tesařík Jan	1897	ruská	oddělení služby spojení štábu divizního velitelství, svobodník
Turecký Josef	1888	ruská	6. pluk
Uherka Tomáš	1889	ruská	1. těžká dělostřelecká divize, střelní mistr
Uherka Vavřinec	1893	ruská	4. pluk, vojín
Vávra Tomáš	1889	ruská	strojní rota, šikovatel

Přestože se válečná vřava českými zeměmi nepřevalila, pociťovalo domácí obyvatelstvo probíhající konflikt více než zřetelně. Rodiny netrpělivě čekaly na zprávy od svých blízkých, kteří bojovali na frontách, noviny chrlily zprávy z bojišť a pravidelně uveřejňovaly se-

Obr. 8. Všechny hlucké grunty byly těžce postihovány rekvizicemi, přestože většina mužů byla nucena narukovat na frontu.

znamy mrtvých. Zvyšující se počty padlých dávaly tušit, že proklamované několikaměsíční vojenské tažení se konat nebude a že konflikt nabývá oblundných rozměrů. To potvrzovali i očití svědkové, váleční utečenci a deportovaní ranění. Ke strachu o odvedence se postupně přidávaly i obavy o vlastní existenci. Jak se konec války vzdaloval, rostlo všudypřítomné napětí. V tisku se objevovaly první zprávy o popravách za velezradu či dezerci, lidé se dostávali do vězení za častokrát malicherné prohřešky. Moc úřadů, armády a četnictva rostla, život ovládly zákazy, omezení, nařízení. Monarchie a s ní i její obyvatelstvo zabředly do válečné mizérie. Hluk a vůbec obce na Slovácku však do značné míry minul jeden z negativních sociálních fenoménů válečné doby – absolutní česko-německé odcizení a nevraživost mezi oběma zemskými národy. Vhledem k tomu, že Hluk byl fakticky čistě českou obcí, nedošlo mezi místními občany k vlně udavačství a zavlého nepřátelství, jakou poznaly smíšené moravské regiony. I bez toho však předválečná pokojná a příjemná celospolečenská atmosféra nenávratně zmizela. Obyvatelstvo žilo obavami z budoucnosti. Ztráta zaměstnání, finanční problémy, zvýšená kriminalita, zboží mizející z regálů, drahota, kontroly a hlídky, rekvizice, výnosy válečné správy – s tím vším se nyní lidé v zázemí museli vyrovnat.

Alarmující byl zejména nedostatek potravin a zboží běžné denní potřeby (oděvy, petrolej apod.). Potraviny se staly klíčovou civilní komoditou. Úředně byly stanoveny jejich nejvyšší ceny, aby se předešlo spekulacím. Když si někdo řekl o vyšší cenu na oficiálním trhu,

zboží mu bylo zabaveno a dostal pokutu. To mělo za následek, že trhy fakticky přestaly fungovat, neboť se na nich nic nenabízelo. Systém distribuce potravin se zhroutil, prodávalo se především na černo. Velcí spekulanti, kterým se říkalo keřasi, využívající nashromážděné zboží, rychle bohatli a stejně rychle začali být mezi obyvatelstvem nenáviděni. V Hluku si takovou „pověst“ vybudoval především místní židovský obchodník Albert Grünfeld. Jedinci bohatli, životní úroveň mas se snižovala – za války markantní jev. Hůře než zemědělský venkov, kam se řadil i Hluk, na tom byla města. Nebyla schopna samozásobení potravinami, a proto se stávala na okolních obcích závislémi. Svízelná situace se zpočátku řešila výkupy obilí, později se kvůli zásobování měst a armády přistupovalo k nepopulárnímu zabírání z moci úřední. Ačkoliv na obce dopadaly pravidelné rekviziční rány, přece jen se venkovskému obyvatelstvu dýchalo volněji než kupříkladu dělnictvu a chudším městským vrstvám. Lidé z měst mířili na venkov za potravinami, naproti tomu venkovští jezdili do měst, třeba i do Vídně, aby zde nakoupili nedostatkové zboží jako tabák, látky, boty, kávu apod.

Vzestup cen vybraných potravin a zboží v korunách (rok 1914 a 1916):¹⁴

potraviny, zboží	1914	1916
1 kg hovězího masa	1,8	8,5
1 kg vepřového masa	2	8,5
1 kg vepřového sádla	1,6	13
1 kg pšeničné mouky	0,53	1,2
1 kg másla	3,2	15
1 ks vejce	0,06	0,22
100 kg jablek	8	20
1 kg uzenin	2,4	16
1 kg hrachu	0,56	4,3
1 litr mléka	0,16	0,42
1 kg rýže	0,67	6,1
100 kg cukru	79	100
polobotky	11	60
dojná kráva	400	2000
pár koní	700	4000
krmný vůl	1600	10 000

14) FÚ Hluk, Pamětní kniha I, s. 83.

Obr. 9. Hospodářská zvířata ze všech hluckých gruntů byla předmětem nucených rekvizic.

Ceny zemědělských produktů a zboží rostly nadále. V roce 1918 stál 1 kg hovězího masa 14 korun, vepřového 32, vejce 0,44, 1 kg másla 56, sádla 100, 100 kg cukru 160, 100 kg jablek 40. Metr sukna, který se před válkou prodával za 10 korun, stál nyní 140–200 korun.¹⁵ Jak je patrné, úředně stanovené ceny se během války mnohonásobně zvýšily od těch předválečných, ovšem je potřeba si uvědomit, že na černém trhu se obchodovalo v částkách ještě mnohem vyšších.

Katastrofální nedostatek obilí, ale i mléka, másla, vajec, brambor, ovoce a zeleniny, dobytka na maso i potah, uhlí, svíček, dřeva, sena, slámy apod. stát začal řešit rekvizicemi, tedy tradičním zabíráním majetku obyvatel pro potřeby státu. Rekvizice se samozřejmě nevyhnuly ani Hluku. Z okresního hejtmanství v Uherském Hradišti přicházely pravidelné výzvy, aby byl v obci proveden výkup v předepsaném množství. Zpočátku obecní rada výkup obilí řešila u zdejšího velkostatku, kterému doplácela rozdíl mezi stanovenou a tržní cenou.¹⁶ Dobytek byl oceňován komisaři – státem delegovanými úředníky, na obci pak záleželo, koho vyzvala, aby prodal. Dokud bylo surovin či dobytka dostatek, nebyl v nucených odprodejích problém. Ten nastal, když se tyto akce opakovaly stále častěji, výkupní ceny se více a více odlišovaly od těch reálných a veškeré zboží citelně podražilo. Efekt nuceného výkupu se snižoval a stát přistoupil k rekvizicím. Do obcí přijížděli komisaři s vojskem a prováděli přísnou kontrolu, a to na náklady obecní pokladny. S úřední kontrolou obcházel vždy některý z radních (podle Josefa Dufky jím nejčastěji byl František Žajdlík

15) ZEMÁNKOVÁ, Michaela: *Pohled na život obyvatel města Vyškova za první světové války*. Vyškovský sborník 2, 2001, s. 172.

16) Usnesení obecního představenstva ze dne 18. listopadu 1914, *SOKA Uherské Hradiště, AMH*, inv. č. 1b, Protokolární kniha obecní rady a obecního zastupitelstva 1911–1922.

Obr. 10. Vozy na panském (později Penkově) statku. O tohle vše měl za války erár zájem.

z č. p. 341),¹⁷ který si tímto pochopitelně příliš sympatií u místních nezískal. Každý, kdo neodevzdal předepsané množství surovin, musel počítat s domovní prohlídkou. Na živobytí bylo stanoveno přesné množství jednotlivých surovin, které se s postupující bídou neustále snižovalo. Veškeré přebytky se musely odevzdat, nebo byly zabaveny.¹⁸ V roce 1915 bylo například povoleno jen čtvrt metráku obilí na osobu a na měsíc a polovina na dítě do 6 let věku a nějaké obilí na setí. Vše nad tento limit bylo nemilosrdně zabaveno. Za ukrývání potravin hrozily vysoké pokuty: „Komu se obilí podařilo skrýt před rekvizicí, byl na tom dobře. Někteří měli velice pěkné skrýše mezi dvěma stěnami nebo dvěma štíty.“¹⁹ Ukrývalo se do sněhu, po lesích, kopaly se jámy. Po žních lidé dostávali povolenky k mletí výše zmíněného množství obilí, jehož průběh ve mlýnech úředníci často kontrolovali. Lidé se přizpůsobovali situaci a obilí si doma šrotovali v ručních mlýncích, neboť šrotovačky na jednotlivých gruntech byly zapečetěny. Ceny obilí rychle stouply a v roce 1917 se za 100 kg žita platilo už 600 korun, za réž neboli ozimné žito a za ječmen 500 korun (o rok dříve to bylo za réž a ječmen 120 korun a za pšenici 150 korun).²⁰

Erár měl zájem rovněž o koně coby tažná zvířata. Zpočátku za jejich služby platil. Takto například na jaře 1915 vyjelo deset vozů s koňmi do Vídně, kde byly po dobu dvou měsíců za denní mzdu 100 korun využívány při opevňování města.²¹ Později si vojenská správa koně, podobně jako třeba povozy, vynutila odkupem či rekvizicí. Jako náhrada pak byly do obce v roce 1916 přiděleny tři páry inva-

17) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 8. V protokolech ze schůzí obecního výboru a zastupitelstva je ustanovení Františka Žajdlíka policejním komisařem uvedeno ke dni 21. října 1917, *SOkA Uherské Hradiště, AMH*, inv. č. 1b. Protokolární kniha obecní rady a obecního zastupitelstva 1911–1922.

18) Obilí se soustřeďovalo do tzv. válečného obilního ústavu ve Vídni, ze kterého bylo distribuováno. Podobně fungovaly i ostatní válečné ústředny a svazy.

19) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 9.

20) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 257–258. Ceny potravin v roce 1918 mnohonásobně převyšovaly ceny z let minulých. Za 1 m plátna se platilo až 30 korun, za pánské boty 600, za 100 kg sena 300, za 1 kg másla 70, za 1 kg mouky 22, za 1. kg masa 24–28 a za silnou a zdravou krávu až neuvěřitelných 10 000 korun.

21) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 9. Josef Dufka uvádí, že jedním z hluckých občanů, který do Vídně vyjel, byl pan Vodárek z č. p. 187.

Obr. 11. Také hlucký kostel sv. Vavřince zasáhla armádní potřeba kovů. V letech 1917 a 1918 přišel o oba zvony i varhanní píšťaly, jenom rovněž ohrožené měděné oplechování střechy věže zůstalo zachováno. Foto Petr Titz.

lidních vojenských koní, které již nebyly v armádě využitelné, a tomu také odpovídal jejich výkon. S každým párem přišel i jeden voják. Jeden pár dostal přidělen Jiří Mitáček, nájemce obecního hostince, další Kateřina Konečná z č. p. 239 a zbývající Jiří Dufka z č. p. 196.²² Je zřejmé, že zvládnutí zemědělských prací bylo bez koňského potahu mnohem obtížnější, navíc k tomu byla většina zdravých a práce schopných mužů na frontě. Dobytek, který nebyl zrekvírován, trpěl

22) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 256.

hladem a nemohl odvést práci, na jakou byli na hospodářstvích zvyklí. Práce na gruntech tak stála. Jistým výpomocným řešením se od roku 1917 stali ruští váleční zajatci, kteří byli nejdříve využíváni na velko-statku, později se objevili i na jednotlivých gruntech. Aby neutekli, přespávali ve strážném lichtenštejnském statku na náměstí, poté, co se bezpečnostní pravidla přestala důsledně dodržovat, zůstávali na noc tam, kde pracovali. Celkem jich bylo v Hluku asi 70.²³

Pro potřeby armády se zabíraly také zbraně a kovy, ze kterých se zbraně lily. Pro tyto účely museli lidé odevzdávat vše měděné a mosazné (klíky od dveří a oken, hmoždíře, žehličky, knoflíky apod.), za což dostávali vyplaceno v řádu krejcarů nebo obdrželi nekvalitní plechovou náhradu. Odevzdány musely být také měděné kotle, kterých pak v Hluku zůstalo pouze 12. V roce 1917 byly sneseny i zvony z kostelní věže, které nahradil umíráček. Větší zvon „Stae Crucis“ vážil 325 kg a menší zvon „sv. Vavřince“ 135 kg, za 1 kg kovu erár platil po 4 korunách. Oba byly odeslány do rafinérie zvonů v Siebenhirten (dnes část Vídně). Zamýšleno bylo i odstranění měděného plechu ze střechy věže, k tomu však již nedošlo. O rok později osud zvonů potkal i kostelní varhanní píšťaly (52 kg po 15 korunách), které byly odvezeny do vojenského skladiště v Matzleinsdorfu (dnes část Vídně).²⁴

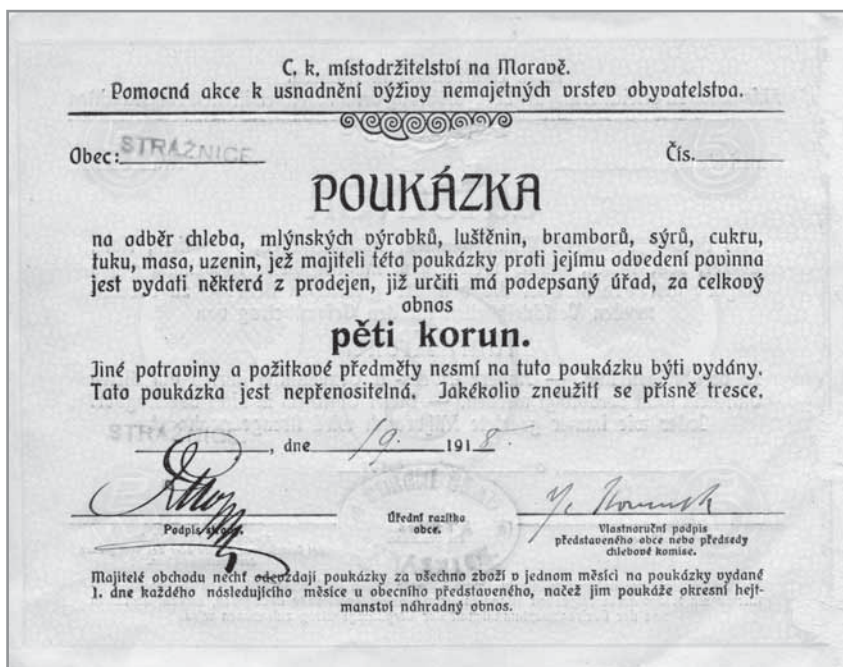
Jak tomu v krizových časech bývá, peníze postupně ztrácely na hodnotě, a tím i na svém primárním významu coby ekvivalentu zboží. Mezi lidmi jich sice bylo hodně, ale nebylo za ně co koupit. Doba přinutila obyvatelstvo vrátit se k principům výměnného obchodu. Pod rukou se prodávalo a vyměňovalo vše, co se neodevzdalo v rámci povinných dávek a co se podařilo skrýt před rekvizicemi. Kšeftovalo se také s různými poukázkami (chleбенky, moučenkы, cukřenky apod.), za něž bylo možné získat pro život nezbytné věci (třeba 70 g chleba nebo 100 g mouky na osobu a den).²⁵ V obchodech bylo minimum zboží. Příkladně pro obyvatelstvo, které se v nich prodávaly, ani zdaleka nestačily krýt poptávku. Obecní rada, která měla distribuci přidělu na starosti, byla často terčem nespokojenosti občanů, kteří jí vyčítali, že myslí v první řadě na sebe a zboží nerozděluje spravedlivě: „Do obchodů rozdělíte, až co vám ostane, až sa sami podělíte. Šak je to vidět, ve vašich domoch sa svítí, cukr žere a po nás žádáte enom dodávky!“²⁶ Častokrát se však stávalo, že příděl do obce vůbec nedorazil. Distribuce potravin a zboží selhávala všude, mnohé produkty vůbec nebyly k dispozici. To se pak nedostatek základních životních potřeb řešil různými náhražkami, svítilo se máslem, místo bot se nosily dřeváky, šaty se vyráběly z papíru, do tabáku si mísila bramborová nať

23) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 10–11.

24) FÚ Hluk, *Pamětní kniha I*, s. 83–84, HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 122.

25) JANČÁŘ, Josef: *Hluk*, s. 102.

26) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 12.

Obr. 12. Takhle vypadaly poukázky na odběr potravin, tzv. žebračky. Foto Numismatické oddělení Moravského zemského muzea.

a bukové listí, cukr se vařil podomácku z řepy, nastavovala se mouka na pečení chleba apod. Užívání náhražek a omezování spotřeby stát propagoval formou vyhlášek uveřejňovaných jednotlivými státními a samosprávnými úřady.

Vedle aprovizačních povinností, tedy starostí o zásobování obyvatelstva, patřilo k dalším těžkým úkolům představených obce upisování válečných půjček. Těch bylo za dobu trvání války vypsáno osm. Stát se jimi snažil pokrýt alespoň část z ohromných válečných nákladů. Každý subjekt měl výzvy uposlechnout, bylo-li to v jeho finančních možnostech. Hlučtí představitelé se rozhodli reagovat na tři výzvy. Na třetí válečnou půjčku v říjnu 1915 upsali 1000 korun, na šestou v červenci 1917 již 25 000 korun a na poslední, osmou v červnu 1918 dalších 20 000 korun. Na dva objemnější úpisy si museli vypůjčit u Zemědělské banky v Brně. Radní uvažovali, že již počátkem roku 1918 vyhoví výzvě k sedmé půjčce, ale původně schválených 20 000 korun nakonec nechali upsat až na půjčku následující. Mimo to obec hned na počátku války přispěla drobnou 50 korunovou částkou na Červený kříž.²⁷

Válečné události se pochopitelně odrazily i ve fungování obce. Utlumily se veškeré regulační (zemědělské) práce, nepostavily se potřebné kilometry nových silnic ani žádné další dopravní stavby. Vázla

27) SOKA Uherské Hradiště, AMH, inv. č. 1b, Protokolární kniha obecní rady a obecního zastupitelstva 1911–1922, usnesení z 23. srpna 1914, 28. října 1915, 1. července 1917, 22. ledna 1918 a 21. června 1918.

školní výuka. Ve školách se netopilo, takže tam děti v zimě zpravidla nechodily, a přes rok vypomáhaly na polích. Učitelství sbor byl více než přípravou školních osnov zaměstnán neustálými soupisy obilí, luštěnin, brambor, dobytka, hlášeními, kolik je na jaře zaseto. Skomíral i spolkový život. Na provizorním fungování jednotlivých spolků se podepsala zejména skutečnost, že velká část činovníků musela narukovat. Svě o tom věděli například místní dobrovolní hasiči: „*Následkem odchodu členstva na vojnu musel být sestaven sbor z mužstva starého vojnou nepovinného a z mladého, kteří nebyli způsobilí. ... Sbor ... sloužil jenom jako požární hotovost po celou dobu války.*“²⁸ Příznivou se tak válka zdála být pouze pro poštu. Ze zázemí totiž ve zvýšené míře proudily na frontu k jednotlivým vojákům zásilky, zejména balíky. Jejich denní počet se pohyboval kolem stovky a obrát pošty díky tomu měsíčně narostl na 10 až 12 tisíc korun.²⁹

28) *Archiv města Hluk*, Hasičská kronika, rok 1914 (nestránkováno). Sbor byl provizorně sestaven z těchto osob: vedoucího dělal kovář Martin Soviš a dále zde působili Matouš Soška, Jan Hruban, Antonín Machala, Matěj Kupec, Vavřín Blaha, z mladých členů pak Říha a Křápek. Ve sboru sloužili též učitelé Josef Zoubek, Ladislav Lupínek, Hynek Jedlička, Josef Středa, Václav Kopecký, Václav Mádlo a úředník Bohumil Sajtl.

29) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 105.